

INVESTORS' FORUM

INVESTUOTOJŲ FORUMAS

LIETUVOS INVESTUOTOJŲ PASITIKĖJIMO INDEKSAS (7), I KETVIRTIS, 2016

Lietuvos investuotojų pasitikėjimo indeksas (LIPI) atspindi didžiausių Lietuvoje veikiančių užsienio kapitalo įmonių požiūrį ir lūkesčius dėl Lietuvos verslo klimato ir investicinės aplinkos. Indekso tikslas – įvertinti šalies verslo aplinką ir Lietuvos ekonomikos patrauklumą užsienio investuotojams atsižvelgiant į šalyje jau veikiančių investuotojų patirtį ir pastebėjimus. Nustatydami indeksą siekiame ne tik įvertinti Lietuvos rinkos sąlygas, bet ir išsiaiškinti įtakingiausius jas formuojančius veiksnius.

LIPI – tai informatyvus įrankis, leidžiantis potencialiems investuotojams ir kitiems suinteresuotiems asmenims

paprastai ir greitai gauti pagrindinę informaciją apie Lietuvos ekonomiką, padėtį šalies rinkoje ir trumpalaikes ateities vystymosi perspektyvas. Indeksą sudaro trys dalys, apžvelgiančios verslo aplinką, įmonių veiklai įtaką darančius veiksnius ir bendrovių investicinius planus. Nustatant LIPI, prioritetas teikiamas aktualiai informacijai, atitinkančiai rinkos tendencijas, todėl indekso tyrime kviečiami dalyvauti tik užsienio įmonių vadovai ir aukščiausio lygio vadybininkai. LIPI tyrimas atliekamas didžiausių investuotojų į Lietuvos ekonomiką vienijančios asociacijos „Investors' Forum“ iniciatyva. Jo metu apklaustos 62 Lietuvoje veikiančios įmonės.

Indekso vertė	Interpretavimas
LIPI=2 (maksimali vertė)	Visų respondentų lūkesčiai teigiami (absoliutūs teigiami lūkesčiai).
LIPI >1	Teigiamus lūkesčius turinčių respondentų dalis yra didesnė už neigiamus lūkesčius turinčių respondentų dalį.
LIPI =1	Teigiamus ir neigiamus lūkesčius turinčių respondentų skaičius yra vienodas.
LIPI <1	Daugiau respondentų turi neigiamų lūkesčių, nei teigiamų.
LIPI =0 (minimali vertė)	Visų respondentų lūkesčiai yra neigiami (absoliutūs neigiami lūkesčiai)

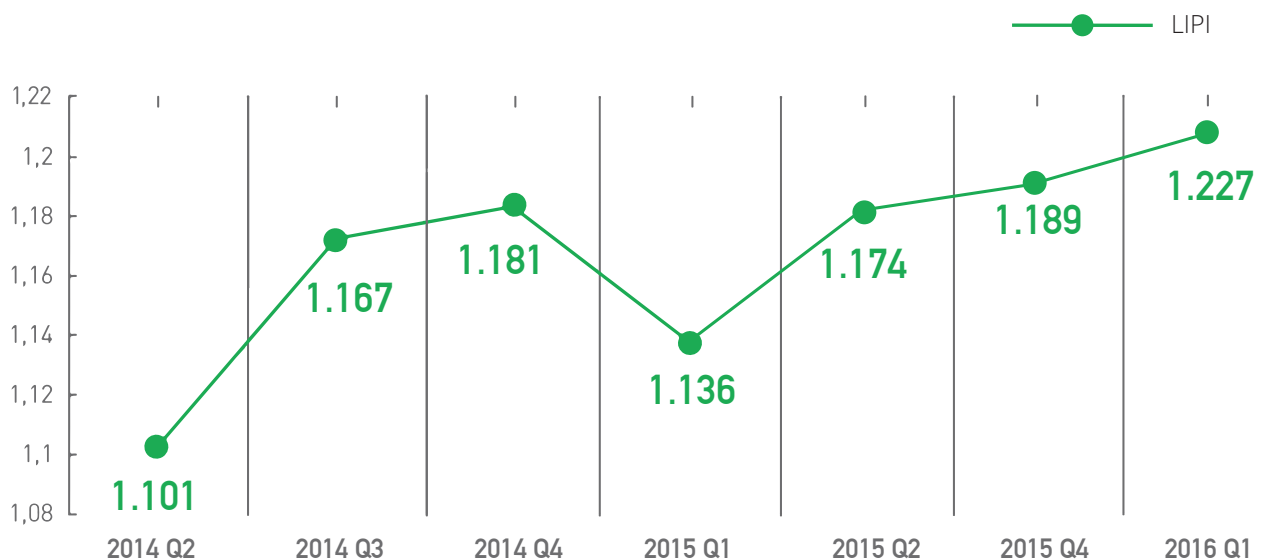
1 lentelė. Indekso vertė ir jos reikšmė

Kontaktai: Vytautas Ulozas, Investuotojų Forumas
Info@investorsforum.lt. +3705 2755258

SANTRAUKA IR IŠVADOS

Septintasis LIPI tyrimas: stiprūs įmonių rodikliai pastūmėjo indekso reikšmę į naujas aukštumas

LIPI 2016, I KETV. = 1,227

2 lentelė: LIPI dinamika, 2014 II ketv. – 2016 I ketv.

2016 m. investuotojai pradeda gerai nusiteikę. Pirmąjį šių metų ketvirtį Lietuvos investuotojų pasitikėjimo indeksas pasiekė rekordinę reikšmę – 1,227. Tai – ne tik naujas indekso rekordas, bet ir dar vienas ketvirtis, kai teigiami investuotojų lūkesčiai nusveria neigiamus. Tai įrodo, kad investuotojai, dirbantys Lietuvos rinkoje, ir toliau vertina čia esančią palankią aplinką verslui. Lūkesčiai makroekonominių rodiklių atžvilgiu išlieka aukšti, o didžiausią postūmį indekso augimui suteikė itin pozityvus investuotojų nusiteikimas dėl įmonių veiklą lemiančių rodiklių. Palyginus su ankstesniais tyrimais, daugiau įmonių planuoja paklausos, pelningumo ir eksporto augimą bei naujų darbo vietų kūrimą. Kaip ir praėjusį ketvirtį, vienintelis rodiklis, neigiamai veikiantis indekso reikšmę, yra baimė dėl politinio stabilumo, kuris

palaiapsniui krenta belaukiant Seimo rinkimų šį rudenį. Investuotojų dėmesio centre ir toliau išlieka darbo santykių reguliavimas, kuris vėl minimas kaip prioritetinė sritis, reikalaujanti pertvarkų. Dėl nelankstaus darbo santykių reguliavimo su problemomis kartais susiduria net 50% apklaustųjų, 47% tokias problemas sprendžia ne kartais, o dažnai.

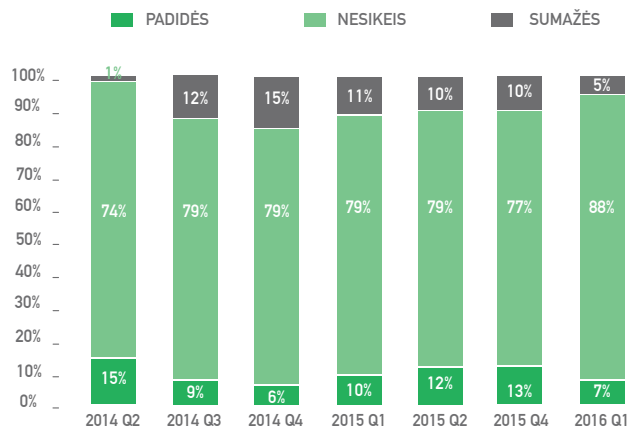
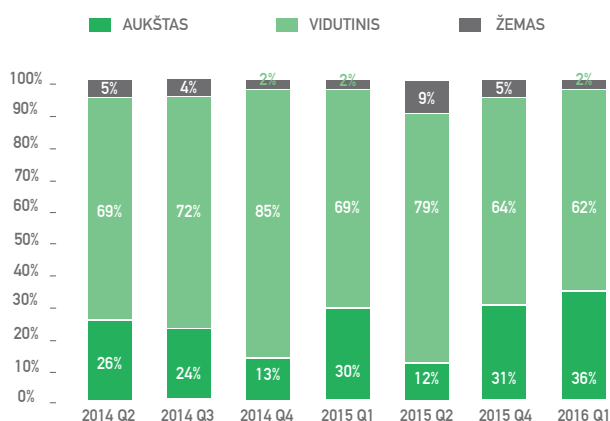
Septintajame LIPI tyrime investuotojai taip pat galėjo įvertinti pagrindinius valdžios pasiekimus 2015 m. bei įvardyti sprendimus ir darbus, kurių tikisi iš valdžios paskutiniaisiais kadencijos metais. Investuotojų žinutė buvo aiški ir tvirta – jei Vyriausybė nuveiktų vos vieną darbą ir tai būtų sėkminga darbo santykių reforma, investuotojai liktų patenkinti.

PAGRINDINIAI TEIGIAMAI LŪKESČIAI

Makroekonominiai faktoriai

Septintasis LIPI tyrimas atskleidė, kad po šiokių tokių klūptelėjimų Rusijos–Ukrainos konflikto bei Eurozonos nerimo dėl Graikijos metu, pasitikėjimas Lietuvos makroekonominio stabilumu sugrįžo. 62% apklaustųjų makroekonominio stabilumo lygį vertina kaip vidutinį, net 36% mano, kad jis yra aukštas. Pastaroji reikšmė yra didžiausia

nuo indekso atsiradimo. Pavyzdžiui, prieš metus taip manė vos 12% respondentų. Be to, tik 1 iš 20 (arba 5%) įmonių vadovų galvoja, kad makroekonominis stabilumas galėtų mažėti šį ketvirtį, tuo tarpu visi likę teigia, kad stabilumo lygis išsilaikys arba augs.

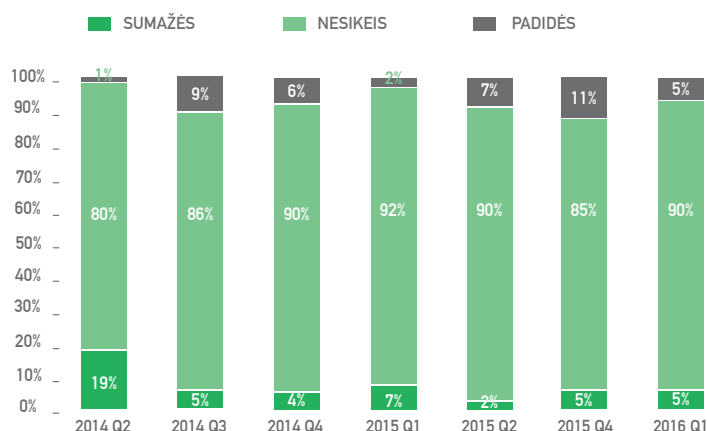
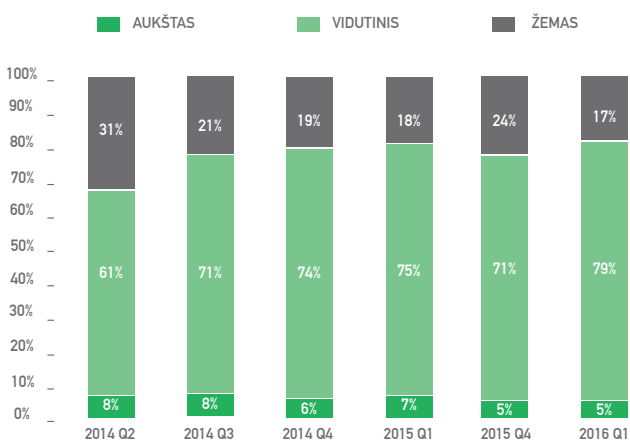
Augantis mokesčių sistemos efektyvumas

Verta pastebėti, kad palaipsniui gerėja investuotojų nuomonė apie Lietuvos mokesčių sistemos efektyvumą. Respondentų, skyrusių žemiausią balą šioje kategorijoje, sumažėjo nuo 31% pirmojo LIPI tyrimo 2014 m. II ketvirtį metu, iki 17% pastarojo tyrimo metu. Nepaisant to, jog vykdomoji valdžia susilaukė kritikos dėl savo pasyvumo, pasirodė, kad kartais tai gali turėti ir teigiamą pusę, mat stabilumas leidžia įmonėms dirbti efektyviau ir tiksliau planuoti savo resursus. Kitaip tariant, jau geriau jokių pokyčių, nei prasti ir neapgalvoti. Beje, vos 2% apklaustųjų mano, kad mokesčių sistemos efektyvumas šį metų ketvirtį prastės, tuo tarpu 90% tikisi, jog situacija

3 lentelė: Makroekonominio stabilumo lygis bei lūkesčiai kitam ketvirčiui, LIPI 2016 I ketv.

išliks nepakitusi.

Valstybinės mokesčių inspekcijos (VMI) kuriama išmaniojo mokesčių administravimo sistema (iMAS) ateityje turėtų prisidėti prie tolimesnio mokesčių sistemos efektyvumo didinimo. Tiesa, trumpuoju laikotarpiu įmonės gali susidurti su nepatogumais, nes trūksta aiškios informacijos apie technines sistemos specifikacijas ir tai, kaip tiksliai įmonėms reikės prie jų prisitaikyti. Pereinamuoju laikotarpiu tai kainuos tiek laiko, tiek ir investicijų, bet ilginiui turėtų padidinti mokesčių surinkimą ir supaprastinti verslo ir VMI bendradarbiavimą.

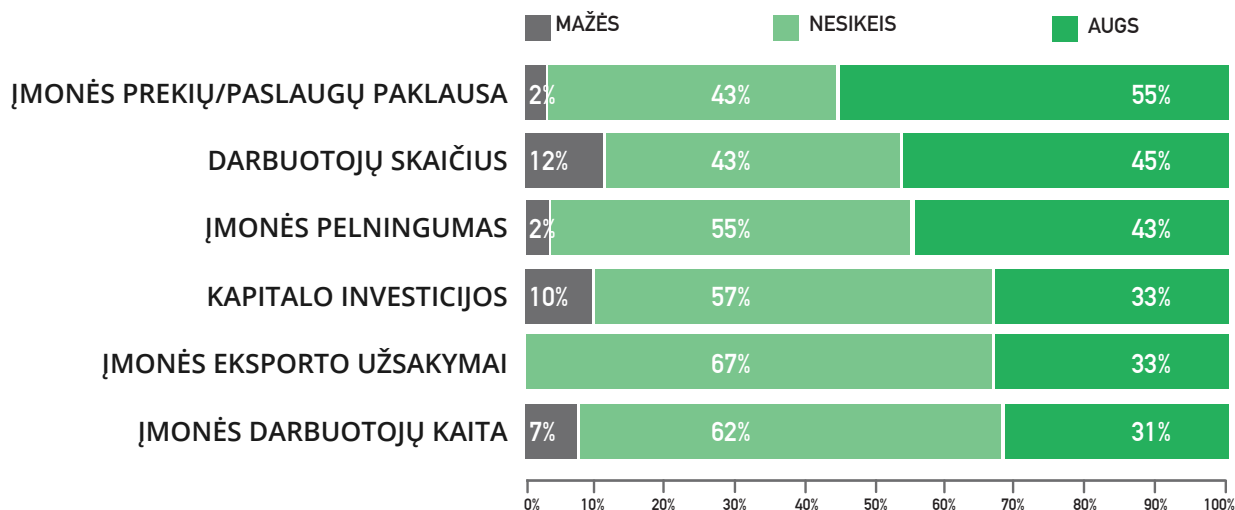

4 lentelė: Mokesčių sistemos lygis ir lūkesčiai kitam ketvirčiui, LIPI 2016 I ketv.

Įmonių veiklai įtaką darantys veiksniai – pagrindinis optimizmo šaltinis

Viena svarbiausių priežasčių, dėl kurios LIPI reikšmė pastaraisiais metais išliko teigiama yra optimistiškas investuotojų nusiteikimas dėl įmonių veiklos rodiklių. Nors neigiamos nuotaikos investuotojų nebuvo užplūdusios pastaruosius du metus, šį ketvirtį įmonių veiklai įtaką darančių veiksnių vertinimas išsiskyrė ypatingu optimizmu. Vos 2% apklaustųjų galvoja, kad jų įmonių pelningumas ir produkcijos paklausa šį ketvirtį mažės, tuo tarpu net 98% investuotojų tikisi, kad šie rodikliai išliks stabilūs arba net augs.

Svarbu tai, kad nei viena iš tyrimo dalyvavusių įmonių nenurodė, jog ketina mažinti eksporto apimtis. Du trečdaliai respondentų tikisi išlaikyti eksportuojamos produkcijos kiekį nepakitusį, o trečdalis tikisi skaičių padidinti. Be to, beveik pusė apklaustųjų vadovų (45%) ketina didinti darbuotojų skaičių ir kurti naujas darbo vietas. Vis dėlto, ši gera žinia neleidžia pamiršti perspėjimų, kad artimoje ateityje tinkamos kvalifikacijos darbuotojų radimas bus nemažas iššūkis, nes jau dabar 57% respondentų teigia susiduriantys su šia problema.

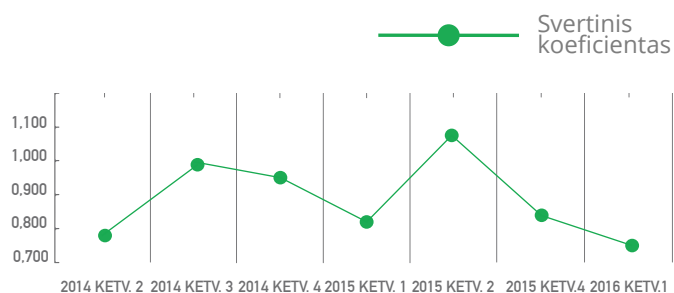

5 lentelė: Įmonių veiklai įtaką darantys veiksniai, LIPI 2016 I ketv.

PROGRESĄ STABDANTYS VEIKSNIAI

Verslo aplinka

Kaip ir praėjusį ketvirtį, vienintelis faktorius, smugdantis bendrą indekso reikšmę, yra neigiami lūkesčiai dėl politinio stabilumo. Rinkiminiai metai dažniausiai nepasižymi dideliu apibrėžtumu ir konstruktyviu valdžios darbu, o tai temdo investuotojų nuotaikas. Lyginant su praėjusiu ketvirčiu manančių, kad situacija pirmąjį šių metų ketvirtį prastės, padaugėjo nuo 21% iki 29%.

6 lentelė: Lūkesčiai dėl politinio stabilumo, 2014 II ketv - 2016 I ketv.

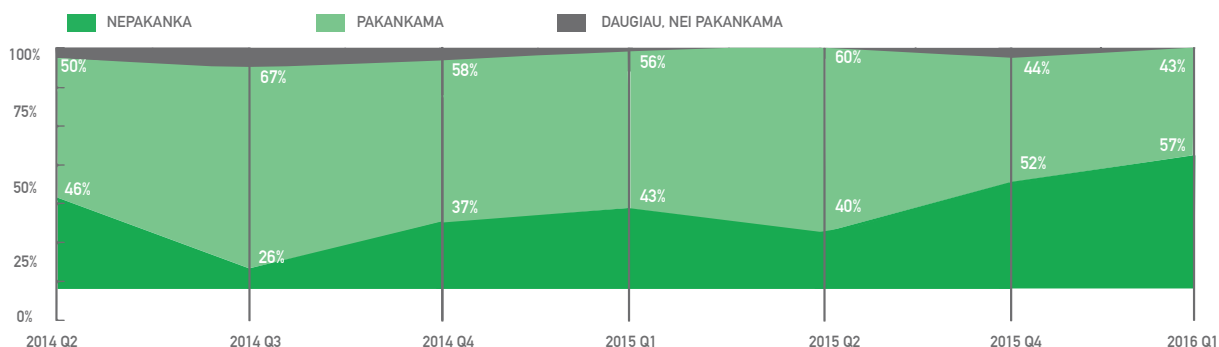
Kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas

Viena iš didžiausių investuotojų susirūpinimą keliančių tendencijų yra kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas. Ši problema buvo minima nuo pat pirmojo LIPI tyrimo išleidimo, tačiau susirūpinimas nuosekliai auga. Pavyzdžiui, 2014 m. III ketvirtį ją paminėjo ketvirtadalis respondentų (26%), o šį ketvirtį – jau daugiau nei pusė (57%). Akivaizdu, kad tai yra tiksinti bomba, kuri artimoje ateityje gali sukelti itin rimtų kliūčių sėkmingai Lietuvos ekonomikos raidai. Jau daug metų kalbama apie švietimo reformą, tačiau kol kas žodžiai sunkiai virsta apčiuopiamu rezultatu. Jei situacija nesikeis, Lietuvai bus vis sunkiau išlaikyti konkurencingumą tarptautinėje arenoje. Anksčiau galėjome konkuruoti žema darbo jėgos kaina, tačiau

šiam privalumui palengva prarandant savo reikšmę privalėsime sutelkti dėmesį į darbo jėgos kokybę arba tiesioginių užsienio kapitalo investicijų pritraukimą ir išlaikymą. Lietuvai taps vis sunkiau įkandama užduotis.

Verslo skaidrumas kelia vis daug rūpesčių

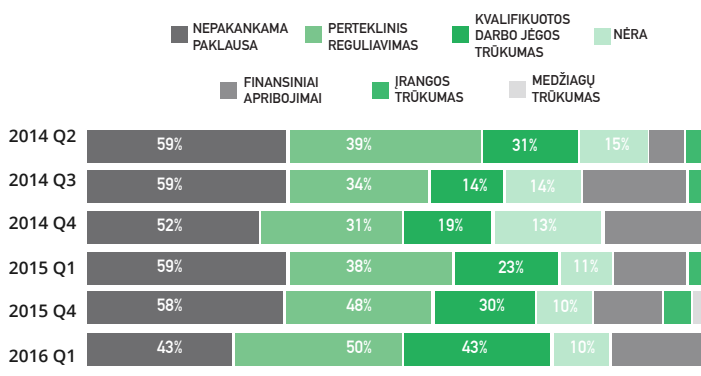
Viena iš ryškėjančių LIPI tendencijų – augantis investuotojų susirūpinimas verslo skaidrumo situacija šalyje. Keturi penktadaliai respondentų (79%) mini verslo skaidrumą kaip sritį, būtina reikalaujančią pokyčių. Vien lyginant su praėjusiu ketvirčiu šis skaičius šoktelėjo dešimčia nuošimčių. Be to, vertindami Vyriausybės darbą investuotojai verslo skaidrumo problemą paminėjo kaip vieną iš sričių, kuriai valdžia skiria nepakankamą dėmesį.

7 lentelė: Kvalifikuotos darbo jėgos pasiūla, LIPI 2016 I ketv.

Įmonių veiklą ribojantys veiksniai

Tyrimo metu investuotojų taip pat buvo prašoma įvardyti, kokie yra pagrindiniai jų verslo plėtrą ribojantys faktoriai. Verta atkreipti dėmesį į tris faktorius, kurie kiekviename LIPI tyrime stipriai išsiskiria iš kitų. Pirmiausia tai – paklausos trūkumas, paminėtas 43% respondentų. Tiesa, šį kartą tai nėra pagrindinė verslo veiklą ribojanti priežastis – toks pat skaičius (43%) pabrėžė kvalifikuotos darbo jėgos trūkumą, o daugiausia kritikos kliuvo pertekliniam reguliavimui, kurį kaip ribojantį faktorių įvardijo lygiai pusė apklaustųjų. Nuo indekso pradžios tai – aukščiausia šio faktoriaus pasiekta riba.

8 lentelė: Įmonių veiklą ribojantys veiksniai, LIPI 2016 I ketv.

LIETUVOS KONKURENCINIAI PRANAŠUMAI

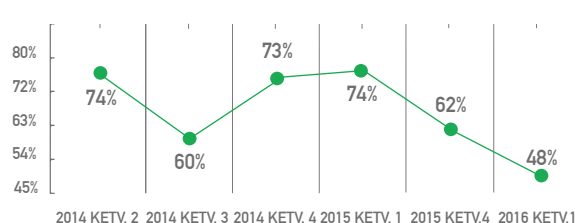
Vien kaina investuotojų nepritrauksime

Viena iš tendencijų, labiausiai išryškėjusi nuo Lietuvos investuotojų pasitikėjimo indekso atsiradimo – tai, kad Lietuva palaipsniui nustoja traukti užsienio kapitalo investuotojus mažesniais darbo jėgos kaštais. Kylant pragyvenimo lygiui bei minimaliam ir vidutiniam darbo užmokesčiui, pritraukti investicijas vien tik kaina darosi vis sunkiau.

Šį ketvirtį pirmą kartą nuo indekso sukūrimo darbo jėgos kaštai nebuvo įvardyti kaip pagrindinis Lietuvos konkurencinis pranašumas – jį įvardijo tik 48% investuotojų. Palyginimui – 2014 m. II ketv. taip galvojo 74% respondentų. Akivaizdu, kad siekdami išlikti patrauklūs investuotojams turime sutelkti dėmesį į kokybę ir talentų fondo vystymą. Būtent talentų fondas nuolat įvardijamas kaip vienas iš pagrindinių konkurencinių šalies pranašumų. Šį ketvirtį taip mano 45% investuotojų.

Dar vienas svarbus faktorius, padedantis Lietuvai išsiskirti konkurencinėje aplinkoje, yra puikiai išvystyta infrastruktūra. Tai pabrėžia kas antras įmonės vadovas. Kita vertus, infrastruktūra nėra pagrindinis sprendimą investuoti lemiantis faktorius. Bene didžiausią įtaką potencialiems investuotojams daro vietinės rinkos

● Darbo jėgos kaštai kaip pagrindinis konkurencinis pranašumas

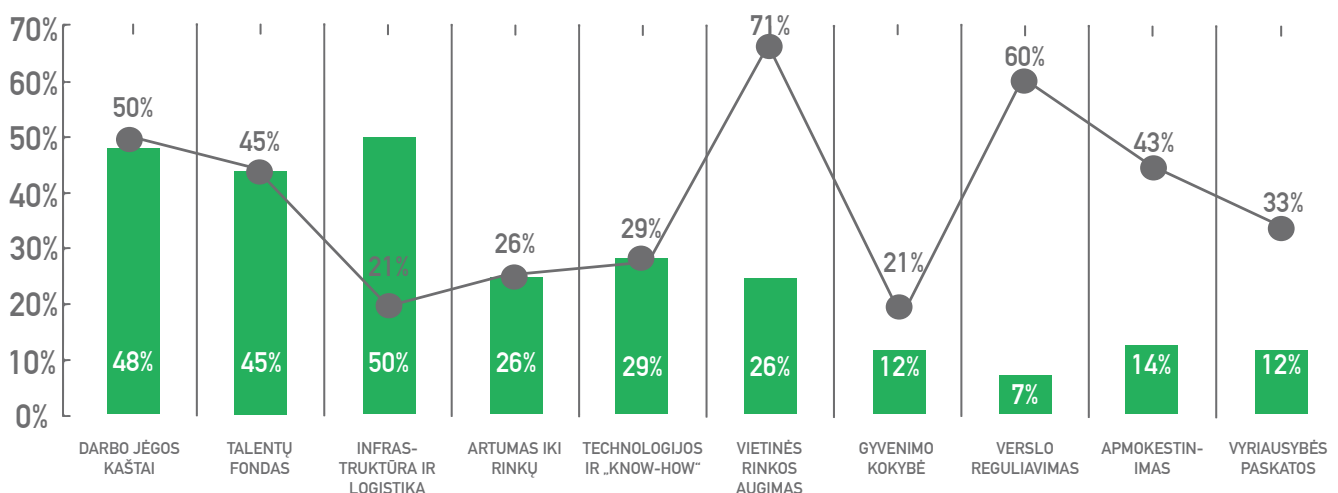
9 lentelė: Darbo jėgos kaštai kaip pagrindinis Lietuvos konkurencinis pranašumas, LIPI 2016 I ketv.

augimo perspektyvos (taip mano net 71% respondentų), tačiau Lietuva šiuo aspektu sunkiai gali konkuruoti su didesnėmis ir ekonomiškai stipresnėmis regiono valstybėmis. (Grafikas kur abu palyginami).

Mokestinė aplinka, Vyriausybės paskatos ir perteklinis verslo reguliavimas yra tos sritys, kur pastebimas didžiausias atotrūkis tarp srities svarbos investuotojams ir Lietuvos turimos pozicijos. Pavyzdžiui, net 60% įmonių vadovų verslo reguliavimą įvardija kaip kritinį faktorių priimant sprendimus dėl investicijų ir vos 7% šių sričių nurodo kaip konkurencinį Lietuvos pranašumą.

■ LIETUVOS KONKURENCINIS PRANAŠUMAS

● REIŠKINGUMAS RENKANTIS INVESTICIJŲ VIETĄ

10 lentelė: Faktorai lemiantys investicinius sprendimus ir Lietuvos konkurenciniai pranašumai, LIPI 2016 I ketv.

PAPILDOMOS ĮŽVALGOS

Šį ketvirtį LIPI tyrimo respondentai papildomai buvo paprašyti įvertinti 2015 m. valdžios nuveiktus darbus ir pasiektus rezultatus. Investuotojai Vyriausybei skyrė vidutinį balą. Labiausiai pabrėžtas valdančiųjų pasyvumas ir neįgyvendinti darbai bei pažadai. Vis dėlto, Vyriausybė dar turi beveik metus įrodymui, kad gali priimti svarbius sprendimus ir nebijo imtis didelių darbų.

Nepalankiai vertinami valdžios sprendimai

Net keletas investuotojų atkreipė dėmesį į neigiamas pernelg skubaus minimalaus mėnesinio atlyginimo (MMA) didinimo pasekmes. MMA kėlimas didina darbuotojų lūkesčius ir verčia nepagrįstai greitai kelti visus atlyginimus, o tai verčia įmones didinti produktų ir paslaugų kainas siekiant kaip nors išlikti rinkoje. Valdžia turėtų skirti didesnę dėmesį dažnai girdimiems mokslininkų ir ekonomistų patarimams kelti neapmokestinamą pajamų dydį. Tai yra žymiai veiksmingesnė priemonė mažiausiai uždirbančiųjų pajamoms didinti.

Kitas jau kurį laiką investuotojų keliamas klausimas – nevisai skaidri valstybinių įmonių konkurencija su privataus sektoriaus įmonėmis. Dėmesį ypatingai atkreipia atvejai, kai valstybinės įmonės bando įžengti į jau ir taip konkurencingus sektorius, kuriuose sėkmingai veikia daug privačių įmonių, visiškai patenkinančių tam tikrų paslaugų poreikį (pavyzdžiui, kreditų biuro, atsiskaitymo už komunalines paslaugas, mobilus interneto tiekimo ir kt. sektoriuose).

Tarp kitų investuotojų pastabų paminėtinas prastas Europos Sąjungos lėšų įsisavinimas, negerėjanti situacija verslo skaidrumo srityje, pernelyg griežtas verslo reguliavimas ir bendras valdžios neveiknumas, dėl kurio lieka neišspręstos opios problemos.

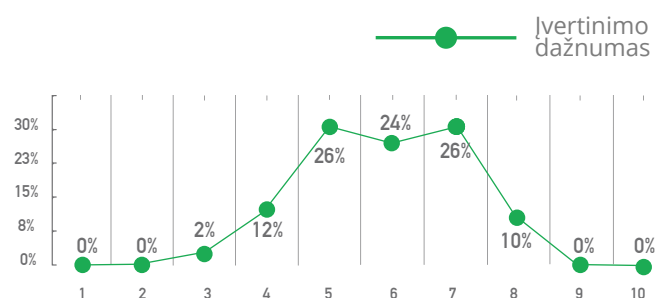
Palankiai vertinami valdžios sprendimai

Nors į valdančiuosius smigo ne viena kiritkos strėlė, investuotojai įvertino ir teigiamus Vyriausybės sprendimus. Labiausiai pabrėžtas Vyriausybės nuopelnas buvo sklandus perėjimas prie euro. Lito pakeitimas euru Lietuvoje buvo vienas sparčiausių ir sėkmingiausių nuo pat šios valiutos įkūrimo, o įvairių sąžiningą perskaičiavimą skatinančių iniciatyvų dėka buvo išvengta didesnių skandalų dėl mėginimo pasipelninti. Itin didelė naujos valiutos nauda buvo juntama visoje šalyje – atpigė skolinimasis Vyriausybei, sumažėjo valiutų konvertavimo kaštai, sustiprėjo Lietuvos, kaip patikimos ir stabilios partnerės, įvaizdis užsienio šalių akyse.

Teigiamų įvertinimų valdžia taip pat sulaukė už ilgalaikių projektų tęstinumą. Paminėtini bent keli didžiulės strateginės svarbos projektai, tokie kaip tarptautinės elektros jungtys su Lenkija (LitPol) bei Švedija (Nord Balt). Investuotojų dėmesio sulaukė ir Vyriausybės siekis laikytis tarptautinių įsipareigojimų, pavyzdžiui, įsipareigojimo didinti išlaidas šalies gynybai.

Ko investuotojai tikisi iš Vyriausybės 2016 metais?

Atsakant į šį klausimą investuotojų nuomonė buvo itin vieninga – jei šiais metais Vyriausybė spėtų nuveikti vos vieną darbą, tai turėtų būti sėkmingas naujojo socialinio modelio priėmimas. Nepaisant to, kad mokslininkų sukurtas stambus įstatymų pakeitimų projektas turėjo nemažą politinį palaikymą, jis beviltiškai įstrigo Seimo komitetų svarstymuose ir dėl nesibaigiančių ginčų bei nesistemingų pakeitimų palaipsniui nutolo nuo pirminio varianto. Investuotojai nuogąstauja, kad valdžiai pritrūkus politinės valios ir naujojo projekto nepriėmus

11 lentelė: Vyriausybės darbo 2015 m. įvertinimas, LIPI 2016 I ketv.

dar pavasario sesijos metu, dėl artėjančių Seimo rinkimų šios reformos gali vėluoti ne vienerius metus.

Apklausti investuotojai ragino valdančiuosius atsakingai elgtis su viešaisiais finansais ir prieš rinkimus nepulti išlaidauti siekiant įtikti rinkėjams, nepamirštant ilgalaikio valstybės finansinio tvarumo svarbos. Pabrėžta ir būtinybė didinti viešojo sektoriaus efektyvumą, tai yra, restruktūrizuoti teikiamas viešąsias paslaugas, mažinti biurokratinį aparatą ir užtikrinti sklandų jo veikimą, dėti daugiau pastangų skatinant skaidrumą. Viešųjų pirkimų procedūros – viena iš sričių, kurioje ypatingai trūksta ir skaidrumo, ir efektyvumo.

Tradiciskai investuotojai taip pat atkreipė dėmesį į švietimo sistemos problemas. Viena esminių – kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas, kuriam mažinti būtinos sistemingos reformos ir aiški švietimo sistemos vizija. Kiti galimi problemos sprendimo būdai – imigracijos procesų tobulinimas, kuris leistų atsivežti reikiamų specialistų iš užsienio šalių, arba nuoseklūs bandymas susigrąžinti emigravusius talentus.

Derėtų paminėti, kad 2016 m. investuotojai nenorėtų netikėtai sulaukti naujų mokesčių, ypač susijusių su darbo jėgos apmokestinimu, ir tikisi, kad valdantieji skirs daugiau dėmesio kovai su korupcija, vengs perteklinio reguliavimo ir lanksčiau žiūrės į ES direktyvų perkėlimą, vengdami neadekvačiai griežtų apribojimų.

Verslo etika ir skaidrumas

Verslo etika ir skaidrumas kelia nemažą susirūpinimą investuotojams. Kaip sritį, reikalaujančią pokyčių, ją mini 79% respondentų. Todėl investuotojų buvo klausta, kokie pagrindiniai veiksniai lemia etišką elgesį jų versle. Vienas faktorius ryškiai išsiskyrė iš kitų – įmonės arba prekės ženklų reputacijos saugojimas (83%). Antroje vietoje liko viešosios nuomonės formavimas, paminėtas 57% apklaustųjų. Tai įrodo, kad didžiausią įtaką motyvuoti įmones dirbti etišškai turi ne kas kitas, o galutiniai vartotojai, kadangi būtent jų akyse įmonės nori išsiskirti, kaip socialiai atsakingesnės už konkurentus.

Taip pat, paprašyta įvardinti pagrindinius šiandien teigiamą ir neigiamą įtaką verslo etikai darančius veiksnius Lietuvoje. Investuotojai išskyrė įmonių socialinės atsakomybės iniciatyvas (64%) bei socialines vertybes (57%), kaip pagrindinius veiksnius, kurie teigiamai prisideda prie etiško elgesio versle. Paradoksalu, bet socialinės vertybės įvardintos ir kaip barjeras (57%), o didžiausia kliūtis etiškam elgesiui versle Lietuvoje, anot investuotojų, yra šešėlinė ekonomika (88%).

Galiausiai, bandyta išsiaiškinti kokių žingsnių imasi vadovai, kad užtikrintų etišką savo įmonių veiklą. Net 83% tyrime dalyvavusių vadovų įvardijo, kad jų įmonėse yra etikos kodeksas, patvirtintos įmonės socialinės atsakomybės programos (71%) ir verslo etikos mokymai (67%).